

РОЛЬ ІНТЕРТЕКСТЕМ У АДАПТАЦІЇ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

THE ROLE OF INTERTEXTUAL UNITS IN THE ANIMATED FILMS ADAPTATION

Пальчевська О.С.,

orcid.org/0000-0002-2090-4870

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Губич П.В.,

orcid.org/0000-0002-7179-5627

старший викладач кафедри іноземних мов та перекладознавства

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Кіс С.Т.,

orcid.org/0009-0005-9302-6748

студентка IV курсу факультету психології і соціального захисту

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

У статті досліджено лінгвокультурні аспекти локалізації анімаційних фільмів із акцентом на інтертекстуальні та прецедентні елементи як важливі складники аудіовізуального дискурсу. Актуальність роботи зумовлена зростанням обсягів міжнародного медіаконтенту, поширенням анімаційної продукції на глобальному ринку та необхідністю забезпечення ефективної міжкультурної комунікації засобами перекладу. Увагу зосереджено на специфіці відтворення культурних маркерів, власних назв, вигуків, сленгових і пісенних фрагментів, що потребують застосування таких перекладацьких стратегій, як транскреція, культурна заміна, адаптивне транскодування, форенізація та контекстуальна адаптація, а також компенсація перекладацьких втрат.

На матеріалі анімаційних фільмів «Моана» та «Ліло і Стіч» проаналізовано взаємодію мовних, культурних, міфологічних і музичних компонентів, а також систематизовано основні типи інтертекстуальних зв'язків і прецедентних феноменів, зокрема етнокультурні, фольклорно-міфологічні, соціально-інституційні, маскультурні, геокультурні та науково-фантастичні відсилки, що впливають на формування змісту перекладу. Особливу увагу приділено ролі таких елементів у відтворенні культурної пам'яті, формуванні образної системи та забезпеченні художньої цілісності твору.

У дослідженні окреслено теоретичні підходи до аналізу інтертекстуальності та аудіовізуального перекладу, а також визначено ефективні стратегії локалізації, що забезпечують збереження емоційного впливу, стилістики, прагматичного потенціалу та культурної автентичності анімаційних стрічок. Результати засвідчують, що успішна локалізація передбачає комплексний підхід, який поєднує різні перекладацькі трансформації з урахуванням мовних, культурних і комунікативних особливостей тексту та очікувань цільової аудиторії, а також жанрової специфіки анімаційного дискурсу та особливостей його сприйняття глядачами різного віку.

Ключові слова: локалізація, лінгвокультурні аспекти, інтертекстуальність, прецедентні феномени, переклад, культурні маркери, транскреція.

The article examines the linguocultural aspects of the localization of animated films, with a focus on intertextual and precedent elements as key components of audiovisual discourse. The relevance of the study is обусловлена the growing volume of international media content, the expansion of animated productions on the global market, and the need to ensure effective intercultural communication through translation. Particular attention is paid to the specifics of rendering cultural markers, proper names, exclamations, slang expressions, and song fragments, which necessitate the use of such translation strategies as transcreation, cultural substitution, adaptive transcoding, foreignization, contextual adaptation, and compensation for translation losses.

Based on the animated films "Moana" and "Lilo & Stitch", the study analyzes the interaction of linguistic, cultural, mythological, and musical components and systematizes the main types of intertextual connections and precedent phenomena, including ethnocultural, folklore-mythological, socio-institutional, mass-cultural, geocultural, and science-fiction references that shape the meaning of the translation. Special attention is given to the role of these elements in representing cultural memory, shaping the imagery, and ensuring the artistic integrity of the work.

The paper outlines theoretical approaches to the analysis of intertextuality and audiovisual translation and identifies effective localization strategies that ensure the preservation of emotional impact, stylistic features, pragmatic potential, and cultural authenticity of animated films. The findings demonstrate that successful localization requires a comprehensive approach that combines various translation transformations, taking into account linguistic, cultural, and communicative features of the text, as well as the expectations of the target audience, the genre specificity of animated discourse, and the peculiarities of its perception by viewers of different age groups.

Key words: localization, linguocultural aspects, intertextuality, precedent phenomena, translation, cultural markers, transcreation.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження локалізації анімаційних фільмів зумовлена зростанням аудіовізуального контенту в сучасному медіапросторі, поширенням анімаційної продукції на міжнародному ринку, а також необхідністю забезпечення ефективного міжкультурного посередництва. Сучасні анімаційні стрічки дедалі частіше орієнтовані на аудиторію із різних культурних середовищ, що вимагає якісного перекладу й адаптації культурних кодів, гумору та емоційного забарвлення оригіналу.

Зацікавленість наукової спільноти проблемами локалізації анімаційного кіно зростає, оскільки у них активно використовуються інтертекстуальні, прецедентні та культурно марковані елементи. Стрімкий розвиток анімаційної індустрії не лише розширює можливості художнього вираження, але й ускладнює перекладацьку діяльність, адже локалізація має враховувати поєднання мовного, візуального та музичного кодів.

З поширенням складних культурних алюзій, міфологічних мотивів і архетипних образів виникає потреба у формуванні ефективних перекладацьких стратегій, здатних забезпечити збереження авторського задуму та емоційної цілісності анімаційного фільму в іншомовному культурному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми локалізації анімаційних фільмів, зокрема адаптації інтертекстуальних, прецедентних та культурно маркованих елементів, досліджували Ф. Karamitroglou (методологія дослідження норм аудіовізуального перекладу), У. Есо (теорія перекладу та інтерпретація тексту), Е. Фois (теорія та практика аудіовізуального перекладу), А. Chesterman (культурна адаптація та поширення ідей у теорії перекладу), Р. Varth (інтертекстуальність у культурному просторі), М. Шаповал (інтертекстуальність і поетика), Н. Лобанова (прецедентні феномени в кінокультурі), О. Тищенко та С. Коваль (лексико-граматичні трансформації в кіноперекладі), Н. М. Гордієнко та А. В. Михайленко (типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій), О. В. Шевцова (способи еквівалентного перекладу лексичних одиниць текстів конвенцій з англійської та французької мов українською), а також О. С. О.Пальчевська та М.Кучеренко (аналіз стратегій та технік адаптації українських новинних текстів англійською). Їхні роботи створили теоретичну основу для аналізу перекладу культурних кодів та формування стратегій локалізації, що зберігають художню цілісність і емо-

ційний вплив анімаційних стрічок на аудиторію різних культур.

Попри значну кількість наукових досліджень, присвячених аудіовізуальному перекладу та локалізації, роль інтертекстуальних і прецедентних елементів у процесі лінгвокультурної адаптації анімаційних фільмів залишається недостатньо вивченою. Особливо потребує подальшого дослідження специфіка їх відтворення українською мовою з урахуванням культурних, семантичних та прагматичних аспектів. Ця проблематика визначає актуальність даного дослідження та підкреслює його наукову новизну.

Мета статті – вивчити лінгвокультурні особливості локалізації анімаційних фільмів, зокрема «Моана» та «Ліло і Стіч», та проаналізувати вплив різних культурних контекстів на процес перекладу та адаптації.

Виклад основного матеріалу. Локалізація анімаційних фільмів є складним міжкультурним процесом, у якому поєднуються мовні, культурні, візуальні та музичні коди. Сучасна аудіовізуальна продукція активно поширюється в різних країнах, що зумовлює необхідність її адаптації до мовних і культурних особливостей аудиторії. У таких умовах переклад виконує ширшу функцію, ніж проста передача змісту іншою мовою, адже він сприяє відтворенню культурних особливостей, соціальних реалій і цінностей, представлених в оригінальному творі [1, с. 84]. Водночас переклад передбачає певну інтерпретацію тексту, оскільки перекладачеві необхідно враховувати культурні коди та смислові відтінки, закладені в оригіналі [9, с. 208].

Теоретичним підґрунтям дослідження слугують сучасні підходи до аналізу інтертекстуальності та аудіовізуального перекладу. Важливими є ідеї Р. Барта, який розглядає інтертекстуальність як взаємодію різних текстів у межах культурного простору, де кожен новий текст формується на основі попередніх культурних смислів [6, с. 120]. Значну роль відіграють також концепції перекладацьких стратегій А. Честермена, зокрема принцип культурної фільтрації, що передбачає адаптацію тексту відповідно до соціокультурних норм цільової аудиторії [7, с. 100]. Вагомими є і підходи Ф. Карамітроглу до аудіовізуального перекладу як системи, що функціонує в межах певних соціокультурних умов [10, с. 300]. У дослідженнях О. Тищенко та С. Ковалю наголошується на важливості адаптивного транскодування як способу передачі культурно маркованих одиниць [5, с. 148]. Водночас М. Шаповал і В. Лобанова підкреслюють роль інтертекстуальних відсилок

і музичних елементів у збереженні емоційного та нарративного ефекту анімаційного твору [3, с. 42; 2, с. 73].

Показовими для аналізу в цьому аспекті є анімаційні фільми «Моана» та «Ліло і Стіч». Події цих стрічок розгортаються в межах різних культурних традицій – полінезійської у «Моані» та гавайської у «Ліло і Стіч». Саме тому мовлення персонажів містить значну кількість культурно маркованої лексики, етнографічних реалій, ідіом, жаргонізмів і розмовних виразів. Такі мовні елементи формують індивідуальний стиль персонажів і водночас передають атмосферу культурного середовища, у якому розгортається сюжет.

У цьому контексті особливої ваги набувають інтертекстуальні та прецедентні елементи, які забезпечують зв'язок тексту з ширшим культурним простором і виступають маркерами колективної культурної пам'яті. У анімаційних фільмах «Моана» та «Ліло і Стіч» такі відсилки реалізуються через етнокультурні, міфологічні, соціальні та маскультурні елементи.

Значну групу становлять етнокультурні інтертексти, пов'язані з гавайською та полінезійською культурою. Наприклад, у анімаційній стрічці «Ліло і Стіч» використовується формула прощання *We don't say goodbye. We say a hui hou*, яка перекладена українською як *Ми не кажемо прощавай. Ми кажемо а хві хоу*. У цьому випадку перекладач застосовує стратегію форенізації з експлікацією, що дозволяє зберегти культурну специфіку гавайського вислову. Подібним чином передано концепт *We're 'ohana – Mu – 'ohana*, який позначає не лише родину, а й ширшу спільноту, об'єднану взаємною відповідальністю.

Локальні культурні маркери також представлені лексемами *Mahalo – Магало, Kumu – Куму, Hanai – ханай*, що функціонують як культурно-прецедентні елементи гавайської традиції. Такі одиниці передані за допомогою адаптивного транскодування, яке, за визначенням О. Тищенко та С. Ковалю, забезпечує функціонально рівнозначну передачу культурно маркованих реалій у перекладі [5, с. 148].

У мультфільмі «Моана» інтертекстуальність значною мірою ґрунтується на полінезійській міфології та мореплавних традиціях. Наприклад, репліка *We sail like our ancestors once did – Ми пливемо, як наші предки* відтворює історико-культурний контекст традиційної навігації. Прецедентна номінація *Like the ancient chiefs... like Tautai Vasa – Як давні вожді... як Таутаї Васа* апелює до реальних полінезійських мореплавців і забезпечує форенізацію, зберігаючи етно-

культурну автентичність. Етнокультурні ритуали передані через вислів *Tonight we drink from our ancestors' bowl – Сьогодні ми н'ємо з чаши предків*, що відтворює ритуальний інтертекст, пов'язаний із культом предків, і демонструє інтеграцію культурно-обрядових алюзій у перекладі [3, с.44].

Важливе місце в аналізованих мультфільмах посідають також музичні та культурні відсилки, пов'язані з популярною культурою. Такі інтертекстуальні елементи формують додаткові смислові асоціації та посилюють емоційний вплив оповіді. Пісні в анімаційних фільмах виконують не лише естетичну, а й нарративну функцію, сприяючи розвитку сюжету та розкриттю характерів персонажів. За спостереженням М. Шаповала, музичні інтертексти часто виступають важливим засобом формування емоційного тла аудіовізуального твору [3, с. 43].

У мультфільмі «Ліло і Стіч» музичний інтертекст пов'язаний із постаттю Елвіса Преслі, який функціонує як прецедентна особа американської популярної культури. У стрічці звучать його відомі пісні – *Heartbreak Hotel, Burning Love, Ain't Nothin' but a Hound Dog*, що виступають культурними маркерами американської музичної традиції.

У «Моані» переклад пісень передбачає збереження не лише змісту, а й ритмічної та емоційної структури тексту. Як зазначає Ф. Карамітроглу, переклад пісень в аудіовізуальних творах часто набуває характеру транскреації, оскільки перекладачеві необхідно досягти балансу між змістом, ритмом і прагматичним впливом. Наприклад, рядок *Now new skies call me by name* перекладено як *Нині інших вабить зов, а We will go beyond – як Ми підемо далі*. Такі приклади демонструють адаптацію пісенного тексту до мовних і культурних норм цільової аудиторії.

До маскультурних відсилок можна віднести і вислів *You might as well give him a mood ring*, перекладений як *Ти б на нього ще персня настрою надів*. У цьому випадку згадується характерний для американської масової культури артефакт – так званий «перстень настрою», який змінює колір залежно від температури тіла і символічно пов'язується з емоційним станом людини.

Важливими є також соціально-інституційні та політичні інтертексти. Наприклад, репліка *when you join the Marines?* перекладена як *Коли будеш у морніхах?*, що відтворює прецедентну військову реалію американської культури. Подібну функцію виконує номінація *United Galactic Federation – Сполучена Галактична Федерація*, яка пародійно відсилає до міжнародних політичних структур.

До цієї групи належить також звертання *Your Majesty – Ваша Величносте*, що відтворює політико-ієрархічний інтертекст монархічної моделі влади.

Серед фольклорно-міфологічних інтертекстів можна виділити репліку *A shooting star! – Зірка падає!*, яка апелює до поширених у різних культурах уявлень про падаючу зірку як символ бажання або знаку долі. Подібну функцію виконує вислів *Send me an angel – Пошли мені ангела*, що репрезентує релігійно-культурний інтертекст образу ангела. У текстах мультфільмів зустрічаються також формульні інтертексти казкового дискурсу, наприклад *Live happily ever after on Earth? – І житимеш довго й щасливо на Землі?*, які апелюють до традиційної формули казкового фіналу.

До геокультурних прецедентів належить назва *North Shore – Норт-Шор* (Північне узбережжя), яка відсилає до реального простору Гавайських островів і підсилює автентичність місця дії. Окрему групу становлять прецедентні елементи науково-фантастичного дискурсу. Наприклад, репліка *Experiment 626 is our federation's most sophisticated weapon* перекладена як *Експеримент 626 – найскладніша зброя нашої Федерації*, що відтворює характерну для наукової фантастики модель нумерації експериментальних об'єктів.

Поряд з інтертекстуальними та прецедентними елементами важливу роль у локалізації анімаційного дискурсу відіграють мовні особливості персонажів, зокрема сленг, розмовна лексика та поетичні вислови. Саме ці компоненти формують природність діалогів і створюють емоційно насичене мовне середовище, що сприяє кращому сприйняттю анімаційного твору глядачами. У процесі локалізації перекладачеві потрібно не лише передати зміст оригінального висловлювання, а й відтворити його стилістичні особливості та гумор.

Важливим аспектом локалізації є адаптація жартів, культурних алюзій та пісень. Як зазначає О. Шевцова, перекладачеві часто доводиться створювати функціональні еквіваленти, здатні забезпечити аналогічний ефект у новій культурі [4, с. 130]. Крім мовного рівня, процес локалізації може охоплювати й візуальні зміни, пов'язані з різним символічним значенням кольорів, жестів та образів у різних культурах [8, с. 5]. У цьому контексті доречно говорити про адаптивне транскодування як спосіб функціонально рівнозначної передачі культурно маркованих одиниць [5, с. 152]. Саме ці принципи визначають підхід перекладача при роботі з гумористичними, сленговими та поетичними репліками, забезпечуючи

їхню природність і сприйнятність для української аудиторії.

Для практичного аналізу було обрано фрагменти з анімаційного фільму «Моана», перекладені українською із застосуванням різних перекладацьких стратегій. Ці приклади демонструють способи адаптації сленгових конструкцій та розмовних реплік до мовних і культурних норм цільової аудиторії. У художньому перекладі, особливо в анімації, важливим є не лише буквальне передавання змісту, а й збереження емоційного забарвлення та стилістики висловлювання.

Однією з помітних груп є переклад сленгових конструкцій. Так, англійська репліка *I'm the village crazy lady. That's my job*, що містить елементи неформальної розмовної мови та гумору, передана українським відповідником *Я сільська божевільна. Це моя роль*. Такий варіант дозволяє зберегти невимушеність мовлення персонажа та передати іронічний тон оригіналу.

Подібним чином перекладено фразу *You mean the girl with the canoe and that goofy little chicken?*, яка в українській локалізації звучить як *Ти про дівчину з каное і те пришелепувате курча?*. Використання слова «пришелепувате» передає комічний характер персонажа та відтворює іронічний тон оригіналу.

Цікавим прикладом є переклад технічного сленгу. У фразі *Top-of-the-line upgrades for the crew* англійський вираз *top-of-the-line*, що позначає найвищу якість або сучасність технології, передано як *Найсучасніші фішки для екіпажу*. Слово «фішки» виконує роль розмовного відповідника, який підкреслює неформальний характер репліки.

Комічний ефект збережено і в перекладі вислову *Unless it was a butt dial*, який українською передано як *Хіба що дупою набрали*. У цьому випадку перекладач адаптує популярний англійський сленг до природної української розмовної моделі, зберігаючи гумористичний характер висловлювання.

Ще одним прикладом сучасної адаптації є переклад фрази *You'll surprise them, I predict* як *Здивуєш, вангую*. Використання слова *вангую* належить до сучасного українського інтернет-сленгу й уживається жартівливо для позначення передбачення. Такий переклад передає іронічний характер висловлювання та робить репліку ближчою до сучасного мовного середовища.

У деяких випадках перекладач звертається до адаптації молодіжного сленгу для збереження прагматичного ефекту оригіналу. Наприклад, фраза *You leveled up* перекладена як *Ти стала*

крута, що передає ідею особистого розвитку та позитивної оцінки персонажа. Подібним чином вислів *Boom! Nailed it!* локалізовано як *Бум! Вийшло*, що відтворює емоційний і комічний ефект репліки.

Поряд зі сленгом важливу роль у локалізації відіграє переклад звичайної розмовної мови, яка формує природність діалогів. Такі репліки часто мають еліптичну структуру, емоційні вигуки та прості синтаксичні конструкції. Наприклад, фраза *Race the chief to shore?* перекладена як *Давай наввипередки?*. Такий варіант передає грайливий характер висловлювання і відповідає моделям українського усного мовлення.

Іноді перекладач застосовує контекстуальну адаптацію. Так, коротку фразу *We're back!* передано як *О, наш дім!*, що передає емоцію повернення і водночас узгоджується з візуальним контекстом сцени. Подібна трансформація дозволяє зберегти комунікативну функцію вислову навіть за зміни його буквального змісту.

Окрему групу становлять поетичні та метафоричні вислови, характерні для урочистих реплік персонажів. Наприклад, рядок *There is destiny in motion* передано як *Є доля в русі*, а вислів *We sail like our ancestors once did* перекладено як *Ми пливемо, як наші предки*. Такі приклади демонструють використання стилістичних трансформацій, які дозволяють зберегти образність і ритміку висловлювання.

Як зазначає В. Лобанова, переклад метафоричних конструкцій в аудіовізуальному дискурсі часто передбачає поєднання різних стратегій – адаптації, компенсації та культурної заміни. Саме їх поєднання дає змогу перекладачеві відтворити художній ефект оригіналу й водночас забезпечити зрозумілість тексту для цільової аудиторії [2, с. 74].

Висновки. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що локалізація анімаційних фільмів є складним міжкультурним

процесом, який передбачає взаємодію мовних, культурних, візуальних і музичних кодів. Переклад анімаційних стрічок не обмежується буквальним відтворенням тексту, а потребує врахування культурного контексту, специфіки аудіовізуального дискурсу та особливостей сприйняття цільовою аудиторією.

Аналіз анімаційних фільмів «Моана» та «Ліло і Стіч» показав, що важливу роль у процесі локалізації відіграють інтертекстуальні та прецедентні елементи, які відображають культурні, міфологічні, соціальні та маскультурні реалії. У текстах цих мультфільмів виявлено різні типи інтертекстуальних відсилки: етнокультурні, музичні, фольклорно-міфологічні, соціально-інституційні, геокультурні та науково-фантастичні.

Дослідження засвідчило, що для передачі таких елементів перекладачі застосовують різні перекладацькі стратегії, зокрема форенізацію, адаптивне транскодування, культурну заміну, контекстуальну адаптацію та транскреацію. Особливо важливими ці стратегії є під час перекладу власних назв, етнокультурної лексики, сленгових виразів, гумористичних реплік і пісенних фрагментів, де необхідно зберегти не лише зміст, а й емоційний та стилістичний ефект оригіналу.

Таким чином, ефективна локалізація анімаційних фільмів передбачає комплексний перекладацький підхід, який поєднує різні методи адаптації тексту з урахуванням мовних, культурних і комунікативних особливостей. Це дозволяє забезпечити збереження художньої цілісності твору, його емоційного впливу та культурної автентичності для нової аудиторії.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні аналізу інтертекстуальних і прецедентних елементів на матеріалі інших анімаційних та художніх фільмів, а також у вивченні особливостей їх локалізації в різних мовних і культурних середовищах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гордієнко Н. М., Михайленко, А. В. Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2017. Вип. 30(2). С. 83–85.
2. Лобанова Н. Кінематографічна цитата як прецедентний феномен у сучасній культурі. *Вісник ЛНУ ім. І. Франка*, 2020, С.73–74
1. Шаповал М. Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика. Київ: Смолоскип, 2013, С.40–44
3. Шевцова О. В. Способи еквівалентного перекладу лексичних одиниць текстів конвенцій з англійської та французької мов українською. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2012. Вип. 25. С. 129–131.
4. Тищенко О., Коваль С. Особливості лексико-граматичних трансформацій в кіноперекладі (на матеріалі перекладу британського телесеріалу «Айтішники» українською та польською мовами). *Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*, 2024, С.146–157
5. Barth R. *Further Fridays*. Boston: Little, Brown & Co, 1995. С. 118–205.

6. Chesterman A. Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory. Amsterdam: John Benjamins, 1997. С. 87–116.
7. Fois E. Audiovisual Translation: Theory and Practice. *Between*, 2012. Vol. 2, No. 4. С.4–7 Режим доступу: <http://www.between-journal.it>.
8. Eco U. Mouse or Rat? Translation as Negotiation. London: Weidenfeld and Nicolson, 2003. 208 p.
9. Karamitroglou F. Towards a Methodology for the Investigation of Norms in Audiovisual Translation. Amsterdam, 2000. 300 p.
10. Palchevska O.S., Kucherenko M.V. Strategies and techniques used to adapt Ukrainian news texts into English. *Modern Philology*. 2025. Vol. 4, № 4. С. 143–147.



Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 03.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026